

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
КОЛЯДИЧ Юлія Володимирівна**

УДК 821.161.1-3.09

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ МАЛОЇ ПРОЗИ РОМАНА ІВАНИЧУКА

10.01.01. - українська література

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
Київ 2008

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі новітньої української літератури Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор **Ковалів Юрій Іванович**,
Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої української літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор **Бондарева Олена Євгенівна**,
головний науковий співробітник Національного центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса,
кандидат філологічних наук, доцент **Козинський Леонід Володимирович**,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, доцент кафедри української літератури.
Захист відбудеться «22» жовтня 2008 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.15 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М.О.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 58.

Автореферат розіслано «20» вересня 2008 року.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради

Л.О.Ткаченко

1 Загальна характеристика роботи

В українській літературі другої половини ХХ ст. Роман Іваничук відомий передовсім як автор історичних романів «Мальви», «Журавлиний крик», «Четвертий вимір», «Шрами на скалі», «Орда» та інших великих епічних полотен. Проте розпочинав він свою прозову творчість з малих форм, сукупний масив яких сьогодні досліджений фрагментарно, хоча саме він стає важливим підґрунтям пізніших романних полотен, знакових для української літератури. Відтак дослідження джерел романної творчості письменника, засвідчених малою прозою, з якої він прийшов у велику літературу, вбачається актуальним і з погляду формування специфіки ідіостилію прозаїка на початковому етапі його творчості, і в аспекті самодостатності його малої прози як особливої сторінки української новелістики, адже в ній дотримано літературної традиції, що поєднана з оригінальністю власного творчого голосу Р.Іваничука. Новелістику прозаїка також варто проаналізувати з огляду на її роль і місце в українському літературному процесі 50-х - 90-х рр. ХХ ст. Р. Іваничук був одним із тих письменників, що започаткували українське шістдесятництво. Хоча він і не належав до першого ряду новелістів цього періоду, однак за художнім рівнем його мала проза цілком органічно входить до того літературного кола, де перебуває новелістика Гр.Тютюнника, В.Шевчука, Є.Гуцала, Н.Бічуї та ін.

Актуальність дослідження зумовлена подальшим функціонуванням прози шістдесятників, її етичних та естетичних концептів у літературному процесі другої половини ХХ ст. У цьому плані особливий інтерес викликає ранній новелістичний доробок Р.Іваничука, датований 1960-ми роками. З плином часу майстерність письменника відшліфовується, і пізні його новели засвідчують вже іншу, порівняно з шістдесятницькою, поетику - з поглибленням інтелектуалізму, езоповою мовою, розширенням функцій та прийомів умовності. Попри переключення пріоритетів на велику прозу, письменник: і в подальшому не полишає інтересу до малих прозових жанрів, які постійно нагадують про себе як своєрідна творча лабораторія, реторта формування його творчих задумів та відшліфування новелістичного стилю. Поетика малої прози Р.Іваничука відчутно резонувала з естетичними пошуками української літератури другої половини ХХ ст., і тому її вивчення становить чималий інтерес для адекватної характеристики тогочасної літературної ситуації в цілому.

Мала проза Р.Іваничука побачила світ 1954 року, спочатку в альманасі Львівського державного університету ім. І.Франка, потім у журналі «Жовтень» і, зрештою, окремими збірками: «Прут несе кригу» (1958), «Не рубайте ясенів» (1961), «Під склепінням храму» (1961), «Тополина заметіль» (1965), «Дім на горі» (1969), «Сиві ночі» (1975) тощо.

На перші новели Р.Іваничука схвально відгукувалися М.Рильський, І.Вільде, М.Яцків. Їх позитивно оцінив й опублікував у журналі «Жовтень» Г.Тютюнник. Книжки малої прози Р.Іваничука «по гарячих слідах» рецензували колеги по перу, зокрема, Н.Бічуя, Є.Гуцало, О.Лупій. Про них писали у спеціальних статтях М.Малиновська,

Л.Танюк, М.Мольнар, М.Родько, І.Дорошенко, Я.Кравець та інші. Еволюцію Іваничука-новеліста досліджував М.Ільницький, творам письменника приділяли увагу у своїх працях, присвячених українській малій прозі, І.Фашенко, Г.Гримич, М.Дубина, І.Денисюк.

Здебільшого літературознавці аналізують романістику письменника. Інтерпретація новелістики подається ними побіжно, спорадично, з винесенням узагальнених оцінок - нерідко суперечливих, про що свідчать книга М.Слабошпицького «Роман Іваничук: Літературно-критичний нарис», численні статті, у тому числі й «овілейні», — Л.Новиченка, В.Дончика, М.Жулинського, М.Слабошпицького, Ю.Покальчука, В.Яворівського та інших, кандидатська дисертація С.Андрусів, присвячена українському історичному роману.

М.Слабошпицький, не проаналізувавши ранній доробок прозаїка як мінімум репрезентативно, пише про далеко не блискучий початок творчості автора «Манускрипту з вулиці Руської». Критики 1950 - початку 1960-х рр. прискіпливо пильнували, аби прозаїк дотримувався «правди життя», творив в ідеологічно заангажованому річищі прозорі за змістом тексти, тож багато хто з дослідників звинувачував епічну форму Іваничука в «абстрактному гуманізмі», «аморальності», «несучасності». Під пером інших рецензентів і літературознавців новелістику цього письменника розглянуто як художні здобутки. Поточні рецензії літературно-критичного плану, принагідні спостереження, емоційні відгуки створюють досить строкате рецептивне поле новелістики Р.Іваничука, але аж ніяк не дають системного уявлення про неї. Отже, спеціальне дослідження малої прози Р.Іваничука в аспекті її поетики вбачається актуальним для сьогоденного літературознавства, яке прагне не фрагментарно, а цілісно і системно відрефлектувати факти новітнього українського письменства.

Індивідуальна поетика у дисертації тлумачиться як художня специфіка творів, система робочих принципів автора, особливостей їхнього втілення і розглядається головним чином в тих аспектах, що їх виділяє Г.Клочек: поетика художніх компонентів, літературного твору, авторська індивідуальна поетика, поетика окремого жанру, літературної течії, напрям¹. М.Кодак, у свою чергу, називав п'ять опорних понять при дослідженні поетики будь-якого твору: пафос, жанр, психологізм, хронотоп, нарація², і ці позиції теж враховано у цілісному аналізі новелістики Р.Іваничука.

У дисертації лише зазначені питання новелістичної жанрології, вдовольняючись уже напрацьованими теоретичними положеннями і класифікаціями. Натомість ключову увагу зосереджено на пафосі новел Р.Іваничука як на емоційній тональності, що виникає внаслідок складної взаємодії естетичного уявлення автора з реаліями життя. Поняття часопростору проаналізовано у більш традиційному, аніж бахтінський, ключі, не виключаючи останній: М.Бахтін терміном «хронотоп» підкреслює динаміку, релятивність, штучність, парцельованість фрагментів буття, відтворених і перетворених мистецтвом, натомість Р.Іваничук підкреслює тяглість часу, бо, на його думку, тільки в історичному часі можливі вічні цінності, а відтак у текстах прозаїка спостерігаємо не тільки часопросторові зсуви, а й чіткі при'язки до реальних часопросторових параметрів. Дослідження поетики малої прози Р.Іваничука спрямоване в першу чергу на з'ясування особливостей його художнього мислення, світоглядних позицій, принципів концентрованої реалізації естетичного ідеалу, концептування художньої ідеї. У такий спосіб накреслено цілісну картину пульсації художньої думки у всій багатобарвності та різноманітності поетикальних засобів новелістики Р.Іваничука.

Мета дослідження: визначити іманентні риси поетики малої прози письменника на рівнях художнього часу і простору, характеротворення, композиції, сюжеттики, конфлікту, художньої деталі, оповіді, художнього мовлення.

Реалізація цієї мети передбачає послідовне розв'язання наступних завдань:

- уточнити місце новелістики Р.Іваничука в його літературному доробку та в історії української прози другої половини ХХ ст.;
- дослідити історію рецепції малої прози Р.Іваничука, виокремити запропоновані рецензентами і дослідниками конструктивні положення, актуальні для сучасного наукового погляду на аналізований літературний феномен;
- окреслити роль традиційних художніх засобів і стратегії їхнього переосмислення у поетиці та ідіостилі письменника;
- вивчити особливості художнього ритму, часу і простору новелістики митця;
- розкрити специфіку новелістичних образів-характерів через дослідження їхньої поетики та авторської концепції людини і світу;
- схарактеризувати тенденції динаміки композиційних форм малої прози Р.Іваничука, типологію конфлікту у його новелістиці, обґрунтувати естетичні принципи розгортання сюжету, місце і роль у текстах позасюжетних компонентів;
- проаналізувати специфіку форм нарації в аналізованому новелістичному доробку;
- з'ясувати особливості художнього мовлення малої прози Р.Іваничука на рівнях поетичного синтаксису, тропіки, лексики, фоніки.

Об'єктом дослідження є мала проза Р.Іваничука, зібрана у книгах «Прут несе кригу» (1958), «Не рубайте ясенів» (1961), «Тополина заметіль» (1965), «Дім на горі» (1969), «Сиві ночі» (1975), «На перевалі» (1981), «Одна хлібина на двох. Новели про кохання» (2004), у збірниках творів, журнальних публікаціях прозаїка різних років, а також у мемуарах.

Предметом дослідження є поетика малої прози Р.Іваничука в аспектах проблематики, ритму, часу, простору, композиції, характерології, конфліктології, нарації, художнього мовлення тощо.

Основними **методами дослідження** обрано формальний та культурно-історичний, використовуються також елементи компаративного аналізу та наратології.

У **методології дослідження** ключовими орієнтирами слугують вчення М.Бахтіна про хронотоп і поліфонію,

вчення О.Лосева про символ, методики аналізу малих прозових форм, запропоновані М.Легким, І.Денисюком, М.Ільницьким, М.Коцюбинською, А.Гуляком.

Наукова новизна дослідження зумовлена тим, що мала проза Р.Іваничука раніше не була об'єктом спеціально присвяченого їй дослідження, її поетику вперше проаналізовано у кількох важливих для осмислення ідіостилістики митця аспектах. З історико-літературного погляду дисертація збагачує наукові уявлення про літературний процес в Україні 50-х - 90-х рр. ХХ ст. На матеріалі малої прози Р.Іваничука запропоновано модель співвідношення традицій і новаторства у поезії «шістдесятницької» та більш пізньої малої прози. Вперше системно проаналізовано оригінальні спроби розробки письменником селянської тематики, воєнної теми, образу дитини, часопросторового моделювання тощо, зrealізовані у його малій прозі. Вперше вказано на генетичну спорідненість новели І.Керницького «Стара хата» і однойменного твору Р.Іваничука. Вперше поряд з малою прозою проаналізовано новелістичні фрагменти мемуарів прозаїка, розглянуто особливості мемуарно-новелістичного художнього мовлення з метою увиразнення авторської ідеї та її поліфонічних можливостей.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему роботи затверджено на засіданні бюро науково-координаційної ради з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» при Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України 6 лютого 2003 р. Дисертацію виконано на кафедрі новітньої української літератури Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та узгоджено з кафедральною комплексною темою «Розвиток і взаємодія мов та літератур в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 06БФ044-01).

Апробація **результатів дисертаційного** дослідження. Ключові гіпотези дисертації апробовано на щорічних наукових конференціях викладачів та аспірантів (Київ, 2003-2005), на Всеукраїнській науковій конференції «Михайло Коцюбинський - митець, педагог, громадянин» (Вінниця, 16-17 вересня 2004 року), на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Гуманітарні проблеми становлення сучасного фахівця» (Київ, 29-31 березня 2006). Дисертацію обговорено на засіданні кафедри новітньої української літератури Інституту філології Національного університету імені Тараса Шевченка.

Публікації. Основні положення і результати дослідження оприлюднено в п'яти одноосібних статтях, вміщених у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Практичне значення дослідження визначається актуальністю та маловивченістю обраної проблеми.

Фактичний матеріал, теоретичні положення та висновки дисертації можуть бути використані в літературознавчих студіях з метою відтворення повноти і структурної цілісності літературного процесу другої половини ХХ ст., у курсах лекцій з історії української літератури та літературної критики, у спецкурсах і спецсеминарах, у процесі подальших історико-літературних досліджень малої прози. Отримані результати можна вважати основою для розширення проблематики курсових, дипломних і магістерських робіт. Матеріали праці можуть зацікавити вчителів-словесників загальноосвітніх навчальних закладів різних типів.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є персональною роботою, всі її результати отримані безпосередньо дисертантом.

Обсяг і структура дисертаційної праці зумовлені поставленою метою та завданнями. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури (161 позиція). Загальний обсяг - 178 сторінки, з них основного тексту - 168 сторінок.

Основний зміст роботи

У Вступі викладено проблематику дисертації, обґрунтовано актуальність обраної теми, проаналізовано стан висвітлення проблеми, визначено методологічну основу, сформульовано мету і завдання роботи, окреслено її теоретичну і практичну цінність, названо етапи апробації результатів.

У першому розділі - «Генеза та естетична природа новелістичного мислення Р.Іваничука» - окреслено історію рецепції новелістики Р.Іваничука, визначено питомі джерела його поетики, проаналізовано особливості його художнього мислення в контексті українського літературного процесу 1950- 1990-х рр.

У підрозділі 1.1. - «Критична і наукова рецепція малої прози Р.Іваничука» - здійснено огляд літературно-критичних і наукових праць про новелістику майстра.

Вже перша книжка новеліста «Прут несе кригу» стала подією. Критики відзначали непересічний талант її автора і потужне ліричне начало у її текстах. Проте літературно-критична рецепція малої прози Р.Іваничука 1950-х рр., попри низку цінних спостережень, хибувала на догматизм і дидактичність. Неодмінною умовою новелістичного твору тоді було поверхнєве знання життя, сучасність, партійність, народність тощо. Окремі упереджені оцінки, зафіксовані ще ідеологічно заангажованою критикою 1950-х рр., доповнювались і розвивались пізніше, зокрема постійною негоцією вважався брак «соціального підкладу» мотивації поведінки деяких персонажів (так, В.Оскоцький вказуватиме на недостатню класову та істеричну переконливість поведінки персонажів роману «Мальви»). Тогочасна критика не могла навіть адекватно поцінувати порушену у новелі; Р.Іваничука типову для «соцреалізму» колізію старого і нового у західноукраїнському селі, яку письменник намагався висвітлити по-своєму.

У критиці шістдесятників відбулася реабілітація любовної, глибоко особистої тематики: літературно-критична рецепція шістдесятників загалом засвідчувала обережну зміну акцентів з колективного і класового на персональне, національне і загальнолюдське. Не випадково аналітичні розвідки цього десятиліття контрапунктом обирають виключно твори прозаїка, які раніше викликали тільки роздратування рецензентів (новели «Злочин», «Порвана фотокартка» та ін.). У «шістдесятницькому» дусі велику увагу рецензенти приділяли українській ментальності новеліста, увазі до життєвої наснаги простої людини та її етногенетичних джерел, а також нетрадиційним ресурсам авторської поетики, привабливими рисами якої вбачаються «жива

думка, її «пульсація», її діалектика» (М.Коцюбинська).

Рецензенти 1970-х - 1980-х рр. полюбили вдаватися до широких паралелей з явищами «братніх» літератур, тому особливого акцентування знає тема інтернаціоналізму. У цей же час Р.Іванчука зараховано до «карпатської школи новелістики» (М.Малиновська), до якої включено також В.Стефаніка, О.Кобилянську, І.Чендея, М.Томчания, Г.Колісника. Формується літературознавче уявлення про ключові риси, що стали для художніх текстів Р.Іванчука органічними: філософічність, ретроспекція, умовність часопросторових ознак, постійне долаття стилевих, жанрових, композиційних канонів. Етапними для дослідження малої прози письменника можна вважати цікаві спостереження М.Ільницького над природою і розвитком ліричного начала у його творах. З другої половини 1980-х рр. бачимо появу перших аналітико-синтетичних студій, присвячених творчості Р.Іванчука, а також перших літературних портретів, дисертацій тощо.

У літературно-критичних публікаціях останніх років оцінено малу прозу майстра або в ювілейно-піднесений тональності, або в іронічній (Н.Бічуя). С.Баран піддає критиці зайву патетику і публіцистичність роману «Через перевал». К.Родик іронізує з ліричної перечуленості і світоглядної наївності автора щоденникових спогадів про дитинство.

Збірки новел Р.Іванчука стабільно і незмінно привертала увагу поточної літературної критики і активно рецензувались, і осмислення епічної форми письменника відбувалось крізь призму нетотожної аксіології кількох поколінь. У всій рецептивній практиці переважали спорадичні оцінки з певною дозою суб'єктивності, бракувало підсумкових ґрунтовних аналітичних студій, з яких мала проза Р.Іванчука могла би постати у всій своїй повноті. У підрозділі 1.2. - «Традиціоналізм і традиція як джерела поезики Р.Іванчука» — висвітлено естетичну основу новеліста з огляду на її культурні та літературні джерела.

Р.Іванчук неодноразово називав себе модерністом. Цей факт потверджують і його публіцистичні роздуми, і художня практика. Письменник, не пориваючи з традицією, знаходить нові художні засоби, висловлює свіжі думки. Якщо розуміти під традиціоналізмом світогляд XIX ст., віру в народ, прогрес, людину, сповідання гуманізму, пошуки гармонії, вічних цінностей, тоді треба сказати, що прозаїк значною мірою дотримується традиційних поглядів. Однак подиву гідна мужність, з якою сформована, досвідчена людина без огляду на кон'юнктурні міркування переосмислює колишні переконання, скажімо, оцінку вчення Ф.Ніцше, амбівалентно висвітлює відомі історичні постаті - об'єкт поборності для «патріотів», здійснює переоцінку деяких моральних засад рідного фольклору. Проте і тут можна простежити традицію, започатковану ще Т.Шевченком (поема «І мертвим, і живим...»), підхоплені І.Франком («Nie Kocham Rusi»), продовжені С.Маланюком і В.Стусом.

Підґрунтям Іванчукового традиціоналізму коректно вважати модернізоване неонародництво. Модерний зміст естетичної «програми» Р.Іванчука полягає в толеруванні автономності мистецтва, критичному ставленні до історичного минулого України (наприклад, негативна оцінка постаті Роксолани), в подальшій розробці традицій раннього українського модернізму, в опануванні поезики М.Коцюбинського й В.Стефаніка. Як і різножанровим прозовим мініатюрам ранніх модерністів, малій епічній формі Р.Іванчука притаманні внутрішній монолог, внутрішній діалог, настроєність, ліризм, акцент на подіях внутрішнього плану, послаблення зовнішнього сюжету, прихильність до жанру поезій у прозі. Від М.Коцюбинського прозаїк успадкував увагу до імпресивної символіки, типологію персонажа, що перебуває в ситуації внутрішнього вибору, композицію, оперту на «кільця психологічного процесу» (Ю.Кузнецов). З В.Стефаніком новеліста споріднює використання народної пісні в ролі наскрізної деталі або лейтмотиву, лаконізм мови, перевага діалогу над авторським мовленням в деяких новелах, мотив пригадування пісні як спроби воскресити минуле («Плюшевий ведмедик»).

Особливу увагу у своїх новелах Р.Іванчук приділяє і поезиці «сільських» порівнянь, започаткованій західноукраїнським прозаїком 30-х рр. XX ст. І.Керницьким. Під впливом цього призабутого автора написано новелу «Стара хата», що взорується на однойменний твір І.Керницького назвою, обсягом, подробицями, деталями, композицією. Проте джерела оптимізму І.Керницького впливають з віри у непереможну, стихійну силу вітальності. У творі Р.Іванчука, навпаки, важливе місце посідають антропологічні коди пам'яті, культуротворчої діяльності і духовної спадщини минулого: нову хату ставлять не на місці зруйнованої старої, а збоку. Отже, минуле не йде у небуття, а входить органічним складником у прийдешнє, одухотворює його. Р.Іванчук ніколи не копіює своїх вчителів і попередників: він творчо інтерпретує їхній досвід, розглядаючи його переважно як відправний пункт власного ідіостилу, живленого поезикою карпатської природи, моральним досвідом шістдесятництва й особливою нонконформістською позицією історії, національного духу та соціальних вимог до мистецтва.

У підрозділі 1.3. - «Мала проза Р.Іванчука як художній вияв атмосфери часу» - досліджено становлення, своєрідність прози новеліста переважно на тлі літератури українських шістдесятників.

На думку Й.В.Гете, передумовою розуміння поета є відвідина його батьківщини. За цією ж аналогією можна вважати слушною й іншу думку: аби спізнати письменника, треба зануритись у час, в якому він формувався і діяв. Новелістику Р.Іванчука можна розглядати як єднальну ланку між українською повоєнною і шістдесятницькою прозою. Тематика і проблематика ранньої творчості прозаїка переважно та сама, що і в автора збірки оповідань «Зорані межі» (1951) Г.Гютюнника: колгоспна ідилія, боротьба з церквою, «звірства» націоналістів, «приватновласницька» психологія, прилучення одноосібників до колгоспу.

Становлення Р.Іванчука як самобутнього письменника припадає на 60-ті - 70-ті рр. Його рецепція творчої атмосфери шістдесятників і шістдесятництва перебуває під знаком дискусій, численних питань, творчих пошуків. Спогади митця про той період міг би об'єднати образ «прекрасної катастрофи». За переконаннями і художньою практикою він і досі багато в чому залишається шістдесятником. Насамперед це виявляється в його ставленні до громадської місії митця, у його симпатіях до неонародництва.

З прозою шістдесятників Іваничука-новеліста єднає взаємодія писемно-літературної та усно-розмовної, фольклорної форм мовлення, увага до проблем «маленької» людини, інтелектуалізм, мінливий, динамічний, поданий кризь призму сприйняття іншого персонажа портрет, проблематика відчуження, зближення теми війни з темою дитинства (новела «Тиша»). За композицією і структурою фрази поетика Р.Іванчука ближча до поетики Валерія Шевчука чи Ніни Бічуї, аніж до типових для шістдесятництва традиційних поетик Гр.Тютюнника або Ю.Мушкетика. Специфіка новелістики Р.Іваничука на тлі малої прози українських шістдесятників полягає насамперед в ускладненні психологічного сюжету внутрішнім діалогом, що розгортається в умовному хронотопі. У другому розділі - «Художня антропологія і особливості композиції малої прози Р.Іваничука» - проаналізовано ключові особливості поетики письменника, які зумовлюють новаторську реалізацію ідейно-художнього задуму. Підрозділ 2.1. - «Художня антропологія новел Р.Іваничука» - присвячений тим новаторським засобам характеротворення, які дозволяють митцеві художньою мовою артикулювати соціальні та духовно-психологічні аспекти людського буття.

Персонажі новел Р.Іваничука неоднорідні, вони диференційовані за віком, освітою, соціальним станом, національністю тощо. Іваничук-новеліст, особливо в зрілій фазі своєї творчості, виявляє нахил до філософічності. Наріжним каменем багатьох його новел постає не авантюра, а інтелектуальна, неординарна морально-етична проблема. Так, у ранній творчості такою часто виступає гордість чи захланність з наступною їх спокутою, згодом - внутрішнє роздвоєння свідомості, дилема, викликана непростими поворотами людської долі. Для кожної соціальної і вікової групи письменник віднаходить свої прийоми художньої типізації. Дитину прозаїк змальовує переважно у переломні моменти біографії, на порозі дорослого світу. Перше кохання, спрага пізнання, одо відкриває перспективу життя, водночас почуття провини і відповідальності - це свого роду шаблі обряду ініціації, через який проходить дитина. Кохання виступає тією облагороджувальною силою, тим сюжетним контрапунктом, що примушує хлопця бути відповідальним за свої вчинки, спрямовує його енергію у конструктивне річище. Більшості жінок у новелістиці Р.Іваничука властива саможертвність. Образ жінки у нього також найчастіше пов'язаний з темою кохання. У портретах жінок і дітей підкреслюються риси, що наближають їх до природи, чистоти, цнотливості, безпосередності. Іноді, як, наприклад, у новелі «Айна», портрет взаємодіє з пейзажем, проступає кризь пейзаж. Більшість портретів у малій прозі Р.Іваничука постають рухомими, мінливими, імпресіоністичними. Варто також відзначити, що в малій прозі письменника спостерігається еволюція жіночого портрета, у новелах пізнішого часу з'являються елементи еротики: образ коханої жінки передбачає красу і душі, і тіла. У новелах Р.Іванчука головним героєм нерідко стає маргінал - особа соціально «неповноцінна», відсторонена від «загального поступу»: на відміну від типово шістдесятницьких рис цього образу, творам Р.Іваничука зрідка притаманний духовно-контroversійний зміст. Селяни у художньому світі малої прози прозаїка досить часто виступають як люди, скривджені глобальними соціальними експериментами ХХ століття, тому в екстремальних ситуаціях вони нерідко здатні виявляти не найкращі риси свого духовного світу, а власницьку психологію, гонор, заздрість. Інтелігента Р.Іваничук випробовує неординарною морально-етичною чи інтелектуальною проблемою. Мала епічна форма з історичною тематикою репрезентує образ інтелігента дисидентського штибу, якого можна сприймати як пряму проекцію подій в Україні на межі 70-х - 80-х рр. Ситуація диспуту переростає діалог чи полілог, відбувається також на рівні внутрішньої полеміки, оприявнюється антитезами спогадів, вставних епізодів, образами, що уособлюють зміст підсвідомого і надсвідомого.

Особливістю поетики малої прози Р.Іваничука можна вважати і те, що до типових засобів характеротворення залучено низку традиційних формальних прийомів: внутрішній монолог, численні ретроспекції, невласне пряма мова, внутрішній діалог, неспівмірність зовнішнього і внутрішнього часу, художня деталь тощо.

Внутрішньо-психологічний сюжет часто будується за схемою: вчинок - почуття провини - повернення.

Концепція людини у новелістиці Р.Іваничука визначається вірою в добру сутність світобудови, у можливість гармонійного співіснування людини з природою і суспільством, у постульоване шістдесятництвом добро «малої» людини.

У підрозділі 2.2 - «Ритм, простір, час у новелістиці Р.Іваничука» - висвітлено особливості художньої організації хронотопу та його ритмічності в аналізованому доробку малої прози митця.

Ритмічну структуру новел Р.Іваничука організовано за допомогою наскрізних деталей, зміни ракурсів аналізу, форм викладу, часових зміщень.

Географія і час дії більшості новел письменника обмежені сучасним прикарпатським селом, лише іноді це західноукраїнське місто, Далекий Схід, Середня Азія. Час дії не долає рамок біографічного часу автора. У багатьох випадках час стає величиною концептуальною, етичною категорією, суддею чи месником, точкою спокути або відповідає романтичним уявленням про духовну офіру як основу розвитку цивілізації (новела «Зелений шум»). Відомо, що у прозі ХХ ст. час і простір складається з конструктів, на яких тримається сюжет, перетворений на самостійний предмет художнього аналізу й синтезу. Цю особливість важко назвати домінантою літпроцесу, але вона присутня як досить відчутна тенденція. Новела Р.Іваничука «Зелений гомін» належить до низки творів з концептуальним часом. Іваничукова концепція часу нагадує Довженкові роздуми про місію людини на землі, корелює з його кіноповістю «Поема про море». Земля, що підлягає затопленню, виявляється водночас територією пам'яті. Щоб полегшити інженерові моральний тягар майбутніх подій, Р.Іваничук вдається до ототожнень. Природа ступенево олюднена - спочатку кореспондує пам'яттю, з дитинством, з екзистенцією самого оповідача, нарешті - з цивілізацією, людством; затоплення, очевидно, стає чимось на кшталт геологічних катаклізмів, неминучих і фатальних.

У ряді творів новеліст вдається до парцеляції і сакралізації часопростору. Цей засіб «спрацьовує» на відтворення психології персонажа, поглиблений вставними ретроспективними епізодами, виведеними письменником за межі

реального часу і ускладненими елементами умовності. Поетика новеліста апелює до вічних цінностей, «приватний» часопростір, що може претендувати на вихід у сферу вічності, абсолюту, виявляється щоразу примарним. В індивідуальній поетиці прозаїка проступають ознаки міфопоетичного мислення, характерного для модерного мистецтва ХХ ст.: часопростір циклізовано, майбутнє зникає, час розбудовується в минуле «по горизонталі» (золотий вік дитинства) або «по вертикалі» синхронії за допомогою уяви та елементів умовності (умовного внутрішнього діалогу, сновидінь тощо)³. Сучасність інтенсифікована за рахунок стягнення часу в одній точці, насичення її психологічними моментами, паралельним розгортанням подій, матеріалізацією ідеалу. Е! новелістиці Р.Іваничука ці особливості міфологічного мислення виявилися там, де персонажі прагнуть добудувати реальність ідеальними моделями: повернути втрачене кохання, зупинити мить краси, удосконалити стосунки між людьми, піднести на якісно вищий рівень їхнє буття.

У підрозділі 2.3. — «Поетика деталі в новелістиці Р.Іваничука» - йдеться про ідіостилістичну специфіку художні?; функцій деталі з огляду на її структуротвірні якості у малій епічній формі прозаїка.

Деталь як художній засіб здавна відіграє важливу роль в архітектоніці новели. Завдяки здатності згущувати сенс, надавати лаконічності портретним характеристикам її активно використовують у малих прозових жанрах. У поетиці новел Р.Іваничука художня деталь посідає одне з чільних місць серед інших художніх засобів. Прозаїк часто застосовує символізацію деталі, надає їй наскрізного характеру, використовує в комплексі художні деталі різних видів. Нею в Р.Іваничука може виступати предмет, істота, слово, рядок народної пісні. Так, деталь у творі «Бузьки на Семеновій хаті» - подружжя бузьків і рядки народних пісень - ніби розривають плин буденності, втручаються в думки старого Семена спогадами і тривогою про майбутнє. Фрагменти спогадів, що нерідко розпочинаються рядками пісні, виокремлено в тексті графічно, щоб підкреслити внутрішньо-психологічну лінію сюжету. Незрідка деталь потрапляє в заголовок твору, як-от в новелах «Бузьки на Семеновій хаті», «Плюшевий ведмедик», «Бузьків вогонь» тощо. Художні деталі новелістики Р.Іваничука виконують характеротвірну функцію, задають - якщо мають наскрізний характер - ритм художнього тексту, композиційно структурують художнє ціле, витворюють настроєву атмосферу оповіді, можуть бути реалією, що пов'язує два аспекти зображення: актуальний і минулий (новела «Настуня»).

У підрозділі 2.4. - «Розвиток конфлікту і особливості сюжетотворення малої прози Р.Іваничука» - розглядається вплив певного типу конфлікту на стадії розгортання сюжету.

Вагоме місце в типології конфліктів малої прози Р.Іваничука відведено морально-етичним колізіям, особливо в новелах 70 - 80-х рр. Навіть тоді, коли на поверхні наявний зовнішній, наприклад, соціальний чи побутовий конфлікт, то наприкінці твору, при усвідомленні персонажем власної провини, він обертається на колізію, долає рамки міжособистісного характеру, виражаючи протиборство певних буттєвих начал (скажімо, любові і влади), протистояння світоглядних настанов («Побий мене!»). Для малої прози письменника 50-х - 60-х рр. характерний конфлікт на побутовій, іноді ідеологічно-соціальній основі. У новелах «За простибі», «Плюшевий ведмедик», згідно з постулатами модерністської поетики, представлено складні колізії у вигляді протистояння свідомих, підсвідомих і надсвідомих начал людської психіки. Це дає змогу ґрунтовніше висвітлити психологію персонажа в ситуації вибору, вибудувати суперечливу мотивацію вчинків, показати, що у визріванні рішень не завжди визначальну роль відіграє свідомість. Змалюванню конфліктів підпорядкована композиція новели. Увагу письменника більше привертає внутрішньо-психологічний сюжет. Звідси - застосовуються такі композиційні прийоми як хронологічні зміщення компонентів сюжету, «історія в історії» тощо («Порвана фотокартка», «Смерть Довбуша»).

У багатьох новелах Р.Іваничука поєднано зовнішньо-подієвий і внутрішньо-психологічний сюжети. Однак панівним у його малій прозі став такий спосіб будови сюжету, коли конфлікт переростає в морально-етичну, екзистенційну колізію, виводячи персонажа на шлях самопізнання і самовдосконалення.

У малій прозі письменника майже не трапляються твори, де компоненти сюжету були б втримані у звичному класичному інтерпретуванні. Поглиблення психологізму - один з головних чинників такого сюжетотворення. Невимушений характер оповіді зумовлює перестановку розв'язки і постпозиції, до того ж подієва розв'язка для відтворення «руху душі» тут вже не присутня (новела «Сповідь»). Кульмінацією може служити вставний епізод у творі з послабленою фабулою (новела «Порвана фотокартка»). З метою додаткового обґрунтування мотивації вчинку передісторія зміщена від початку до моменту кульмінації. Психологізм викладу зумовлює підпорядкування йому інших складників архітектоніки твору. Так, катартична розв'язка у новелах «Плюшевий ведмедик» і «Еієсільна» супроводжена зворотним рухом часу, «омолодженням» персонажів.

У третьому розділі - «Поліфонічність поетики малої прози Р.Іваничука» - йдеться про різноманітні форми викладу в новелістиці письменника та особливості художнього мовлення, завдяки яким художній світ набуває поліфонічного звучання.

У підрозділі 3.1. - «Форми художнього викладу новелістики Р.Іваничука» - досліджуються художні функції оповіді, що репрезентують ідейно-художню позицію персонажа.

Письменник використовує форми викладу від першої, другої і третьої осіб. Першоособою і третьоособою форми застосовані приблизно з однаковою частотністю з незначною перевагою останньої; форма викладу від другої особи в новелістиці Р.Іваничука рідкісна. Прикметною ознакою викладової манери прозаїка є поєднання в одному творі розповіді і оповіді, зміщення кута зору від одного персонажа до іншого, від одного віку дійової особи до іншого.

Переважає більшість, новел Р.Іваничука, де послідовно витримано першоособову оповідь, має ретроспективні вставки, якими і визначається основний зміст твору, решта слугує обрамленням. Незважаючи на одноманітність прийому, кожний твір малої прози цієї підгрупи своєрідний за будовою. Іваничук-новеліст любить суміщати й розподілювати перспективи, змінювати кути зору оповіді/розповіді на одне й те ж явище, як, наприклад, у

новелістичній повісті «На перевалі», або ж перспективу, належну одному й тому ж героєві, переміщувати між різними віковими категоріями, наприклад, у новелі «Смерть Довбуша». Іноді спогад може виконувати роль вставного епізоду, як у новелі «Порвана фотокартка», але переважно охоплює майже весь обсяг тексту, як у новелах «Бузьків вогонь», «Настуня», «Айна», «Феномени» тощо. Так само змінюються функції рамкової оповіді: від пейзажу чи мізансцени, що навіює оповідачеві певні рефлексії, до паралельної, але віддаленої в часі сюжетної лінії (новели «Настуня», «Смерть Довбуша»). Цікавий спосіб комбінування оповіді й розповіді використав прозаїк в оповіданні «Не рубайте ясенів». Оповідач викладає власну історію, перебуваючи всередині як рамкової оповіді, так і розповіді від третьої особи, не маніфестує себе як одного з учасників дії, його ідентифікація з одним із героїв тільки вгадується. Оповідач посідає зовнішню позицію щодо власної історії.

Поліфонічність поетики малої прози Р.Іванчука проявлена в «розщепленні» «я», з одного боку, скажімо, шляхом діалогізації внутрішнього монологу чи аплікацій, з другого боку, в індивідуалізації колективного досвіду і моралі, надаючи багатомовній позиції суб'єктивного забарвлення, усно-народних інтонацій, ознак «селянського» мовлення. «Ти-форма» викладу у новелі «Зелений шум» маніфестує спосіб зв'язку різних структур психіки, колективної та індивідуальної пам'яті, ідею єдності поколінь.

У підрозділі 3.2. - «Особливості художнього мовлення малої прози Р.Іванчука» - висвітлено роль лексичного складу, тропів, символу, стилістичних фігур, ритмомелодики у створенні художніх образів, що надають новелам Р.Іванчука особливого колориту.

На рівні художнього мовлення багатоголосся, тобто відмінність, індивідуалізація мовних партій, оприявлена ритмічно, фонетично, лексично, стилістично, інтонаційно тощо. Поліфонія ж досягається різноманітністю поглядів і оцінок, що закріплені за тією чи іншою мовною партією. Наприклад, у новелі «Побий мене!» усно-народна, «селянська» манера викладу фіксує голос безіменного оповідача, його активну гуманістичну позицію, обґрунтовує виправдальну з позицій народної моралі оцінку зради молодою жінкою свого гордовитого та егоїстичного чоловіка, близько до того, як це зроблено в «Пісні про шандаря», яку І.Франко поклав в основу драми «Украдене щастя». Зрада і гонор у новелістиці Р.Іванчука незмінно засуджуються, втім, зрада почасти виправдана, якщо викликана власницьким ставленням до людини (наприклад, в новелі «Побий мене!» з погляду народної моралі), а індивідуальне начало знаходить виправдання в дитинно чистих пошуках істини, пророчому пафосі, самовідданому коханні. Незважаючи на те, що Р.Іванчук прагне гармонійно поєднати колективне і особисте, гармонія цих начал в його новелістиці перебуває в динамічному мінливому стані.

Новелістика Р.Іванчука з мовного погляду дає підстави твердити про співвідношення в ній двох стильових начал, мовленнєвих стихій, характерних ще для української літератури на межі XIX-XX ст., усно-народної і книжної. Гармонійність архітектоніки новел Р.Іванчука зумовлена тим, що елементи рівня художнього мовлення часто мають концептуальне значення, виконують розмаїті функції на різних рівнях поетики. Так, діалектизми, метафори, метонімії, порівняння тощо можуть відігравати характеротвірну і композиційну роль. Метафори підсилюють символіку деталі («Смерть Довбуша»). Ритмомелодика жіночих мовних партій набуває ознак жіночого мовлення: у тактах вміщена більша кількість слів, що вимовляють у швидшому темпі (новели «Дім на горі», «Одна хлібина на двох»). Початкова синекдоха може визначати смислову, поліфонічну перспективу твору (новела «В дорозі»). Символ взаємодіє з міфом і сакральним часопростором (новела «Байкал»).

У **Висновках** синтезовано результати дослідження.

Новелістика Р.Іванчука, попри значну кількість поточних літературно-критичних відгуків, не досліджена комплексно і досі не була належно поцілована. Критерій її оцінки визначався між полюсами традиції, зокрема, у радянському її варіанті, та екзистенції. Згодом екзистенційний компонент в оцінках новел письменника став домінувати.

З огляду на провідні пріоритети світобачення, концепції героя малої прози, ідіостилістики Р.Іванчук - модерніст. Проте він ніколи не цурався класичної спадщини, її питомих, традиціоналістських підвалин, але його традиціоналізм має виразне індивідуально-поетичне забарвлення: прозаїк виступає прихильником критичного, а не «плакального» чи «усплавлювального» ставлення до історичної минувшини.

Важливим епізодом у творчій біографії Р.Іванчука стало шістдесятництво, адже стиль та художня своєрідність прозаїка формуються саме у шістдесятні роки. Його індивідуальна поетика, увібравши художні тенденції часу, виглядає на тлі української малої прози цілком оригінальною з погляду типології маргіналії, особливостей конфлікту, що переростає в колізію, поглибленого художнім аналізом несвідомого психологізму тощо.

Гуманістична сутність новелістики Р.Іванчука проявилася у соціальній розмаїтості персонажів і глибині розкриття їхньої психології. Художній світ письменника заповнюють представники, різних національностей і вікових категорій, селяни, інтелігенція, мешканці міста. Письменник вірить у вищий розум світобудови, і носії зла в його новелах неминуче постають перед судом власного сумління, людським осудом. Засобами характеротворення нерідко виступають портрет, художня деталь, внутрішній монолог і діалог, ретроспекція, часові зміщення тощо.

Психологічний аналіз здійснюється за рахунок: розбудови внутрішнього діалогу в умовному часі і просторі. Часові зміщення організовані ритмічно, нерідко провідну роль тут відіграє деталь-символ. Індивідуальний, «малий» час персонажа письменник не мислить поза «великим» часом суспільного життя. Соціум не обмежений епохами, кордонами, партійною ідеологією. Звичайно, радянський спосіб життя впливав на проблематику і особливості конфлікту («Айна», «Відплиття на острів Цитеру», «Через межу - тільки крок»), та все ж не випадково ледь відчутні міжнаціональні («Помста») або виразні класові зіткнення («Доктор Бровко») щоразу проєктуються на масштабне тло екзистенційної проблематики.

Міжособистісний конфлікт обертається на морально-етичну колізію одного з персонажів, переростаючи водночас, як у міфах, у протистояння буттєвих начал. Також зовнішньо-подієвий сюжет поєднується з внутрішньо-психологічним, набуваючи подекуди ознак притчевості («Відплата»). До створення поліфонічного ефекту залучені художні засоби (форми викладу, лексичні, синтаксичні, фонетичні особливості художнього мовлення) або з арсеналу усно-народного мовлення, або книжно-літературного стибу. Їх можна кваліфікувати як такі, що виявляють колективістське й індивідуалістське світобачення, хоч прямої відповідності між цими початками і художніми засобами немає. Традиціоналістське начало засвідчене у Р.Іваничука «селянською» формою викладу, позицією всезнаючого оповідача (досить рідко), постійними епітетами, фразеологізмами тощо. Залежно від контексту протилежні функції натомість виконують гомодієгетичний чи гетеродієгетичний нарратив, внутрішній монолог, внутрішній діалог, численні ретроспекції з погляду персонажа, індивідуальні переосмислення віршових рядків українських поетів, індивідуальні метафори, епітети, порівняння, афоризми. Ці формальні та світоглядні інстанції ніде в малій прозі Р.Іваничука різко не протиставлені.

Іноді письменник намагається синтезувати їх в одне формально-сміслову ціле, наприклад, використовуючи «ти-форму» викладу в новелі «Зелений шум» чи розповідь наратора про себе в третій особі. Духовна основа малої прози Р.Іваничука -- це діалектика, тривалий пошук гармонії між загальним і окремим, колективним і особистим, загальнолюдським і національним, старим і новим, між мораллю та інстинктом, повнотою життя. У цьому відношенні Р.Іваничук є спадкоємцем раннього українського модернізму, оскільки якраз на зламі ХІХ - ХХ ст. між крайнощами народництва і декадансу розроблялась означена діалектика в українській літературі. Проблемно-тематичний комплекс «переоцінки цінностей», модус поведінки персонажа на користь приватних чи колективних пріоритетів в атмосфері очікувань тієї чи іншої епохи визначив своєрідність поетики прозаїка. Внутрішній світ героя цікавить письменника більше, ніж події. Персонаж перебуває в: ситуації вибору між двома полюсами, між минулим і майбутнім, відчуваючи правочинність обох. На захист істини однаково промовляють і тіло, і дух («Айна», «Погоня за Пегасом»). Колективні цінності постають фальшивими, якщо викликані рабством («радянський» підтекст історичних оповідань Р.Іваничука). . Водночас засуджено різні форми егоцентризму: порожнє мрійництво, інфантильність, зарозумілість, захланність тощо. Головне місце в поезії малої прози Р.Іваничука посідає, безперечно, традиціоналістський неонародницький модус, віра в гармонію. Традиціоналізм зазнає модерного переосмислення. І все ж, у душі модерного мистецтва ХХ ст., приватне життя, «приватний» час і простір за рахунок міфологізації художнього мислення набувають ознак універсальності («Байкал», «Трамвайна зупинка «Базар», «Nota bene»). Побудований в уяві ідеальний світ проходить перевірку на справжність у річищі морально-етичних проблем. Він повинен об'єднувати людей. Поетика малої прози Р.Іваничука стала засобом позиціонування у силовому полі літератури ціннісних перспектив моральної людини.

Основні результати дослідження висвітлено у таких публікаціях:

1. Традиціоналізм і традиція як джерела поетики Р. Іваничука / Ю.В.Колядич // Дивослово. - 2006. - № 9. - С 51-56.
2. Колядич Ю.В. Рецепт творчості М. Коцюбинського і В. Стефаніка в новелістиці Р. Іваничука / Ю.В.Колядич // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія. -- Вінниця, 2006. - № 8. - С 213-217.
3. Колядич Ю.В. Мала проза Р. Іваничука як художній вияв духовної атмосфери часу / Ю.В.Колядич // Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. — К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. - Т. 53. - С 197-208.
4. Колядич Ю.В. Поетика деталі в новелістиці Романа Іваничука / Ю.В.Колядич // Наукові записки. Серія: Філологія. - Вінниця, 2007. - № 9. - С 213-218.
5. Колядич Ю.В. Антропологічні параметри малої прози Романа Іваничука / Ю.В.Колядич // Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. - Т. 58. - С 151-160.

Анотація

Колядич Ю.В. Особливості поетики малої прози Р.Іваничука. -Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01. - українська література. - Київський Національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2008.

Дисертація присвячена дослідженню поетики новел Р.Іваничука. Аналізується художня роль ритму, часу, простору, конфліктів і колізій, засобів характеротворення, форм викладу, художнього мовлення у зв'язку з особливостями будови авторського художнього світу, з його філософсько-естетичними та етичними закономірностями. Важливим з цього погляду також є вивчення ролі і місця новелістики Р.Іваничука в українському літературному процесі 50 - 80-х рр. ХХ ст., висвітлення його причетності до поетики шістдесятників, розгляд співвідношення траїціоналістського і традиційного в літературних, публіцистичних, літературно-критичних текстах прозаїка.

З'ясовано, що за допомогою низки художніх засобів Р.Іваничук-новеліст відтворив діалектику загального і окремого, колективного та індивідуального, національного та вселюдського.

Ключові слова: поетика, композиція, сюжет, художній простір, художній час, конфлікт, художня деталь, форма художнього викладу.

Анотація

Колядич Ю.В. Особенности поэтики малой прозы Р.Иванычука. - Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01. - украинская литература. - Киевский Национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2008.

В первом разделе «Генезис и эстетическая природа новеллистического мышления Р.Иваньчука» сделана попытка установить генезис, философско-эстетическое содержание, а также описать контекст новеллистики

Р.Иваньчука, её роль и место в украинском литературном процессе. Рассмотрение литературно-критических работ, посвященных теме, говорит о некоторой недооценке малой прозы писателя на фоне многочисленных позитивных отзывов об исторической романистике Р. Иваньчука. Симпатии автора отданы модернизму. Об этом свидетельствуют мемуары писателя, это подтверждает анализ его новеллистики, особенно 70-х - начала 80-х гг. И всё же традиционалистские, неонароднические моменты в его творчестве очень сильны. Как прозаик Р.Иваньчук формировался в атмосфере украинского шестидесятничества. Высокая оценка писателя в жизни народа - идея, актуальная для шестидесятников.

Во втором разделе «Художественная антропология и особенности композиции малой прозы Р.Иваньчука» анализируется художественное осмысление человека и мира, рассматриваются способы отображения и преобразования действительности с помощью таких средств поэтики как портрет, интерьер, модификаций художественного пространства и времени, организации ритма, построения сюжета, выбора конфликта, расстановки деталей, особенностей художественной речи и её темпоритма, форм повествования.

Гуманистическая сущность художественного мира писателя проявилась в социальном разнообразии персонажей, в глубоком эстетическом анализе их психологии, главным образом через использование внутреннего диалога, деталей-символов, ретроспекций, временных смещений. Сквозные детали и временные смещения принимают участие в организации ритма. Художественное пространство и время нередко имеют признаки условности. Именно тогда появляется возможность говорить о мифологическом хронотопе в художественном мире Р.Иваньчука. Внешний сюжет почти всегда развёртывается параллельно с внутренне-психологическим. Внешний конфликт перерастает во внутренний, а тот, в свою очередь, становится противостоянием мировоззренческих установок, начал бытия. В связи с последним обстоятельством сюжет начинает тяготеть к притчевости.

В третьем разделе «Полифоничность поэтики малой прозы Р.Иваньчука» исследуются формы повествования и особенности художественной речи новеллистического наследия мастера. Сделана попытка воспроизвести сложную разнообразную картину речевых партий и связанных с ними особенностей речи, чтобы приблизиться к пониманию диалектического идейно-художественного целого. Повествования от первого и третьего лица имеют в малой прозе писателя приблизительно одинаковое соотношение. Однако эти формы усложняются различными модификациями, в основном - пространственно-временными смещениями и воспоминаниями.

Художественная речь группируется вокруг двухполюсное устно-народной речи (ранние новеллы) и книжной.

В Выводах утверждается, что одной из ключевых особенностей поэтики малой прозы Р.Иваньчука является разработка диалектики общего и единичного, коллективного и индивидуального, национального и общечеловеческого.

Ключевые слова: поэтика, композиция, сюжет, художественное пространство, художественное время, конфликт, художественная деталь, формы художественного повествования.

Summary

Koliyadych Y.V. The peculiarities of Roman Ivanychuk's poetics in the short story genre. - Manuscript Thesis for a candidate degree in philology: specialty 10.01.01. -Ukrainian Literature. -National Taras Shevchenko University of Kyiv. - Kyiv, 2008.

The dissertation sets out to research the poetic style of Roman Ivanychuk's short stories, The thesis investigates the interrelation between rhythm, time, space, conflicts and collision, means of characterization, forms of expositions and peculiarities of artist's comprehension of the world, his own philosophical views, ethic and aesthetic regularities. Taking into consideration stated above, the special accent was made on finding out the place Roman Ivanychuk's short stories possess in Ukrainian literary process of 50-80 years of the XX-th century. Besides, the dissertation highlights Roman Ivanychuk's poetic style of the so-called "shistdesyatnyky" and analyses the correlation of traditionalistic and traditional in his belles-lettres, publicistic and critical texts.

It is proved that Roman Ivanychuk - a short-story writer - reproduced with the help of the series of artistic methods the dialectics of common and particular, collective and individual, national and human.

Key words: poetics, composition, plot, artistic space, artistic time, artistic detail, the form of artistic exposition.